

KURZII DIN TURCIA

Ana-Maria RAȘCĂ
Facultatea de Științe Politice
Master: Relații Internaționale
Universitatea din București

Abstract: *This paper is a brief presentation about human rights violation against the Kurds in Turkey. Kurds in Turkey are the largest ethnic minority in country. Turkey emerged from the practice and values of the Islamic Ottoman Empire, and this is a crucial element in understanding the human rights in modern Turkish Republic.*

Keywords: Kurds, human rights, PKK, conflicts, Turkey.

Introducere

Kurzii constituie cea mai mare națiune din lume ce nu dispune de propriul stat independent¹. Astăzi, în Orientul Mijlociu trăiesc 24- 27 milioane de kurzi, iar jumătate, 13 milioane, în Turcia (Istanbul, Ankara, Tabriz and Tehran)².

Originea kurzilor este îndoielnică, în majoritatea scrierilor îi regăsim fiind descendenții triburilor indo-europene, ei se revendică urmașii mezilor. De asemenea, termenul de *kurdouchoi*, ce desemnează o populație originară din Persia, preluat din „Anabasis” de Xenofon, ar putea fi ascendentă kurzilor. În secolul al VII-lea d. Hr. cuceritorii arabi i-au numit kurzi pe oamenii munților pe care i-au islamizat.³

În acest sens, dacă înainte de Primul Război Mondial, Kurdistanul a fost împărțit între Imperiul Otoman, cea mai mare parte, și Imperiul Persan, după război era divizat între cinci state, Iran, Iraq, Siria, URSS (Armenia, Azerbaijan).

¹ David McDOWALL, *A modern history of the kurds*, I.B.Tauris & Co Ltd, London, New York, 2005, p. 3.

² *Ibidem*, pp. 3- 5.

³ Michael M. GUNTER, *Historical Dictionary of the Kurds*, 2nd Edition, Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, 2011, p. 5.

Woodrow Wilson pe 8 ianuarie 1918 a prezentat la sesiunea comună a Congresului cele 14 puncte prin care se dorea stabilirea păcii în Europa. Punctul 12 se referea la colapsul Imperiului Otoman și îndemna la autodeterminare naționalitățile aflate pe teritoriu turc. Astfel, kurzii dispuneau de autonomie în formarea propriului stat național.

Mai mult, Tratatul de la Sevre semnat în august 1920 prevedea „autonomie locală pentru zona predominantă kurdă” (Articolul 62) și în Articolul 64 se menționa despre posibilitatea populației kurde de a-și obține independența față de Turcia. Însă, Tratatul de la Lausanne din iulie 1923 a recunoscut Republica Turcă, dar nu conținea nicio prevedere despre kurzi.¹ Astfel, sfârșitul războiului nu a adus nicio îmbunătățire și nicio clarificare asupra situației kurzilor. În prezent, comunitatea kurdă este împărțită între patru state (Irak, Siria, Turcia și Iran).

Situația kurzilor din Turcia

În continuare, voi trata problema kurzilor din Turcia deoarece majoritatea locuiesc în granițele acestui stat. Întrebarea cercetării face referire la următorul aspect: *Ce legătură există între situația actuală a kurzilor și respectarea drepturilor omului în Turcia?* Astfel, pe baza întrebării de mai sus, am formulat următoarea ipoteză: *nesoluționarea chestiunii kurde din Turcia provine din nerespectarea drepturilor etnice.*

Înainte de a testa ipoteza, voi realiza o scurtă introducere conceptuală a termenilor: *structură socială, status social, clasă socială și drepturile omului.* „Structura socială constituie ansamblul grupurilor sociale și a relațiilor dintre aceste grupuri. Relațiile sociale sunt moduri de comportament codificate prin norme sociale, așadar, ele nu sunt întâmplătoare ci definite social, câteodată chiar ritualizate.”² Statusul social reprezintă poziția unui grup sau a unui individ în cadrul structurii sociale. Statusurile sociale pot fi *atribuite* (prin naștere) sau *dobândite* (prin mobilitate socială, fie verticală sau descendentă, fie orizontală)³.

Clasele sociale sunt grupuri mari de oameni definite prin elemente de status simbolic (prestigiul de care se bucură în societate), cultural (nivelul de școlarizare, mod de viață), economic (venituri, proprietăți), politic (participare și reprezentare politică). Raymond Aron definește *clasele sociale* prin intermediul a patru trăsături definitorii: omogenitate internă, de status și cultură, conștiința apartenenței la un grup, conștiința diferenței față de alte grupuri, constanță transgenerațională (reproducere).⁴

Drepturile omului este un termen care s-a afirmat în 1948 prin intermediul Declarației Universale a Drepturilor Omului, document ce are la bază Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului (1789). Întorcându-ne mai mult în istorie, dreptul la egalitate, libertate au fost

¹ Michael M. GUNTER, *The Kurds Ascending. The Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*, Macmillan, 2008, p. 4.

² Georgeta GHEBREA, *Introducere în sociologia politică*, Editura Universității din București, București, 2008, p. 58.

³ Raymond BOUDON, *L' inégalité des chances. La mobilité sociale dans les sociétés industrielles*, Armand Colin, Paris, 1973, p. 10 apud. Georgeta Ghebrea, *op. cit.*, p. 58.

⁴ Raymond ARON, *Les désillusions du du progrès. Essai sur la dialectique de la modernité*, Calman- Lévy, Paris, 1969, p. 32 apud. Georgeta Ghebrea, *op. cit.*, p. 65.

apărate încă din 1689 în *Bill of Rights* sau prin *Declarația Americană de Independență* (1776). Continuând șirul exemplilor, Magna Carta din 1215 a demonstrat de atunci că burghezia reacționa împotriva conducerii autocrate monarhice și religioase. Gunther susținea că „dreptul de a fi liber față de o conducere arbitrară sau injustiție este dreptul de bază al individului”. Aplicarea injustiției la scară largă a avut drept consecință redactarea *Petiției Drepturilor Omului din 1628* ale cărei idei au fost subliniate prin *Habeas Corpus Act* (1679).¹

John Locke este considerat a fi părintele fondator, în secolul al XVII-lea, al noțiunii de drepturile omului. Locke susține că între stat și societate se creează un contract social prin analogie cu legea naturală regăsită la Aristotel (*Politica*), Toma de Aquino (*Summa Theologica*), Thomas Hobbes (*Leviathanul*). Atunci când drepturile omului au fost proclamate pentru prima dată, acestea au fost considerate a fi independente de istorie și de privilegiile ce erau acodate, în trecut, anumitor categorii sociale.²

Înțelegerea situației contemporane din teritoriul turc se realizează prin referire la istoria imperialistă ce nu presupune existența unei culturi privind respectarea drepturilor omului. În perioada Imperiului Otoman, sultanul a fost cel care deținea puterea supremă și toată organizarea îi devenea obedientă. După căderea Imperiului Otoman s-a încercat crearea unei noi ordini politice, lipsită de absolutism. Cu toate acestea, deviza rămânea „supraviețuirea statului se află deasupra tuturor”³. Relația dintre stat și societate în Republica Turcă este definită vag astfel, ”individul are dreptul de a se proteja, de a-și îmbunătăți propria viață, traiul material și moral”⁴.

Referitor la drepturile omului, accentul este pus pe dimensiunea externă prin faptul că Turcia este semnatară numeroaselor tratate internaționale pe care le garantează. Printre acestea se numără: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1949), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1954) care a încadrat Turcia în jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului și în Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii⁵.

De fapt, Turcia se angajează în semnarea acestor tratate internaționale fără a investi într-un mecanism intern care să delimiteze activitatea statului și să prezinte drepturile propriilor cetățeni⁶. În ceea ce îi privește pe kurzi, atitudinea generală este de respingere violentă. Astfel, există un mediu comun combatant în care este implicat și PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan).

Pe plan intern, organizarea politică se caracterizează prin succedarea guvernelor corupte ce au contribuit la răspândirea insecurității în momentele de ascensiune a shariei. Legea islamică intitulată sharia a fost adoptată de Imperiul Otoman în secolul al XVI-lea⁷, moment de glorie al

¹ David STRAW, *Human Rights Violation in Turkey*, Palgrave Macmillan, New York, 2013, p. 47.

² Hannah ARENDT, *Originile totalitarismului*, traducere din engleză de Ion Dur și Mircea Ivănescu, Humanitas, București, 2014, p. 372

³ Hamit Akin UNVER- *Turkey's Kurdish Question. Discourse and Politics since 1990*, routledge in the Middle Est, New York, 2015, p. 100.

⁴ *Idem.*

⁵ *Idem.*

⁶ *Idem.*

⁷ Tamara SOON, *Islam. A Brief History*, Second Edition, 2010, Blackwell Publishing, Marea Britanie, 2010, p.91.

expansiunii, și aplicată la nivel personal pentru ca mai apoi să fie transferată în domeniul administrativ, comercial. Contestarea din interiorul statului turc este activă ca urmare a eșecului de înlocuire a legii Sharia cu drepturi, libertăți și adoptarea democrației.

Situația actuală din Turcia nu se datorează nici organizării statale, nici doctrinei kemaliste, ci reafirmării islamului. Rolul acestuia este primordial în statul turc deoarece ființa otomană se autoproclama moștenitoarea islamului clasic.¹ Întreg naționalismul turc încă de la origini s-a situat într-un raport interdependent cu ceea ce cunoaștem sub denumirea de islam.

Finalizând aspectele privind partea teoretică a cercetării, voi face trecerea către tratarea problemei kurzilor în Turcia din 2014 până în prezent. Motivez alegerea anului 2014 prin argumentul că Recep Tayyip Erdogan a devenit președintele statului. Erdogan a influențat organizarea politică internă și internațională încă de la începutul anilor 2000. Acest lucru a fost posibil deoarece partidul său, Partidul pentru Justiție și Dezvoltare (AKP) este la guvernare de mai bine de un deceniu, mai exact din 2002.

Venirea la conducere a lui Erdogan presupuse numeroase încălcări ale drepturilor omului, cenzura presei, injustițe, absența libertății de exprimare și de asociere. La toate cele enumerate mai sus, se adaugă utilizarea forței în exces, torturi (cele mai multe fiind aplicate împotriva membrilor organizației PKK).² Situația actuală nu s-a creat în ultimele decenii, după colapsul Imperiului Otoman primul președinte al Republicii Turce, Kemal Atatürk (1923-1938), a consolidat o politică pe termen lung. Decizia cu impact major a fost aceea de a întări identitatea turcă stipulă în Articolul 66 din Constituție, alin. (1) și (2): „(1) oricine locuiește între ganițele statului turc cu statut de cetățean este turc, (2) copilul unui tată turc sau al unei mame turce este turc.” Din punct de vedere juridic, insultarea adusă unui individ de origine turcă este pedepsită aspru, informație ce poate fi regăsită în art. 301 din Codul Penal Turc.³

În ceea ce îi privește pe kurzi, momentul care a declanșat rebeliunile a fost sfârșitul Primul Război Mondial când Imperiul Otoman era îngenunchiat. Afirmarea naționalismul populației kurde a avut drept scop crearea unui stat propriu prin recunoșterea ca grup etnic independent.⁴ La începutul secolului al XX-lea, Kemal își propunea asimilarea kurzilor, dar cu statut de turci.⁵ Aceasta fiind singura dată când minoritatea kurdă dispune de atenție pentru că în perioada imperiului nu se concepea idea de vreo recunoștere distinctivă.

Schimbările sociale majore din prima jumătate a secolului al XX-lea au radicalizat mișcările kurde. În acest context, s-a format PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan), în 26-27 noiembrie 1978, fiind cea mai importantă mișcare politică în Kurdistan și în Orientul Mijlociu. PKK provine din mișcarea de stânga din Turcia și a fost încheșat din lideri, membrii și militanți fără drepturi. Violența ce îi caracterizează i-a plasat sub eticheta de mișcare politică de gherilă dar nu și militară. Principalul lor obiectiv este să obțină independența și libertatea

¹ Laura SITARU, *Gândire politică arabă*, Editura Polirom, București, 2009, p. 141.

² *Report Turkey*, disponibil la adresa web <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>, consultat la 24.04.2016.

³ David STRAW, *op.cit.* p. 24.

⁴ *Ibidem*, p. 96.

⁵ *Ibidem*, p. 87.

cruentă Kurdistanului. Partidul Muncitorilor din Kurdistan nu este un partid cu istorie deoarece membrii săi nu provin din rândurile clasei politice sau a partidelor active în anii 70. ¹ PKK în imaginarul occidental și american este etichetată drept o organizație teroristă. ²

În 1984 a fost lansată prima campanie armată împotriva Turciei de către PKK. Elementul esențial care a contribuit la mișcările de revoltă fusese alianța încheiată cu Partidul Democrat Kurdistan din Irak. Răspunsul autorităților turce nu a întârziat să apară împotriva războiului de gherilă purtat de Partidul Muncitorilor din Kurdistan. Între anii 1980-1990 conflictele s-au desfășurat în zonele de sud-est ale Turciei și în adăposturile create pe teritoriul Irakului. Treptat, după războiul din Golf (1990 - 1991) s-a realizat trecerea către negocieri care până în prezent nu au niciun rezultat concret³.

Din perspectivă weberiană, problema kurzilor, din Turcia, poate fi încadrată astfel, o luptă continuă între forța legitimă, statul, și cea nelegitimă, actorul care declanșează conflicte, PKK.⁴ Conform definiției oferite de Weber, „statul este acea asocierie umană care își arogă (cu succes) dreptul de a avea, în granițele unui anumit teritoriu – și acest *teritoriu* face parte din caracteristicile sale - monopolul asupra constrângerii fizice legitime”⁵.

Cu toate acestea, situația kurzilor a devenit complexă odată cu declanșarea fenomenului cunoscut sub denumirea de „Primăvara arabă”. Contestarea vechiului regim în țări din Nordul Africii și Orientul Mijlociu (Tunisia, Yemen, Egipt, Bahrain și Siria) a declanșat revolte cu efect de domino. Instabilitatea regiunii dată de practicile regimurilor neopatrimoniale a determinat respingerea autoritarismului care aducea corupție, inegalități economice și sociale.

Am ales să tratez subiectul referitor la „Primăvara arabă” deoarece națiunea kurdă din Turcia este interconectată cu situația celei din Irak, Siria, și Iran. Dinamica actuală din Orientul Mijlociu reprezintă o nouă oportunitate pentru kurzi de a-și câștiga drepturile. Dacă la sfârșitul Primului Război Mondial rezultate au întârziat să apară, acum poate fi momentul oportun unui nou val de negocieri.

Revenind la problema populației kurde din interiorul statului turc, conchid prin a renota aspirația acesteia privind respectarea drepturilor omului și existența principiului autodeterminării în crearea propriului stat independent. În prezent, instanțele care se preocupă cu protejarea drepturilor omului sunt cu mult specializate față de cele de la începutul secolului al XX-lea. În cazul de față, apare întrebarea *cum de nu se poate ajunge la un consens după aproape un secol?*

În politica internațională răspunsul este simplu, suveranitatea primează și niciun stat, organizație guvernamentală, non-guvernamentală nu are putere juridică sau politică. În plan intern, eșecul Turciei de a rezolva problema kurzilor pornește din abordarea anacronică între

¹Marlies CASIER, Joost JONGERDEN, *Nationalisms and Politics in Turkey*, Routledge, New York, 2011, pp. 123-126.

² In Erdogan Turkey everyone is a terrorist, disponibil la adresa web <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>, consultat la 24.04.2016.

³ *Kurdistan Workers Party*, disponibil la adresa web <http://www.britannica.com/topic/Kurdistan-Workers-Party>, consultat la 25.04.2016.

⁴ Hamit Akin UNVER, *op.cit.*, p. 93.

⁵ Max WEBER, *Politica o vocație și o profesie*, traducere de Ida Alexandrescu, Anima, București, 1922, p. 8.

arhaismul specific și adoptarea noii democrații în contextul post Război Rece¹. În acest sens, absența unui echilibru între instituțiile existente și reformele emise se resimte în blocajul de se oferi o soluție concretă la solicitările comunității kurde.

În această cercetare am formulat ipoteza *nesoluționarea chestiunii kurde din Turcia provine din nerespectarea drepturilor etnice* care s-a validat. Am arătat cum temelia statului turc construită în timpul Imperiului Otoman și după colapsul acestuia a influențat deciziile politice actuale. Am constatat că în statul turc nerespectarea drepturilor omului este un fenomen extins asupra întregii populații și nu un caz particular aplicat grupurilor etnice. Am remarcat că situația kurzilor după câștigarea alegerilor prezidențiale de către Erdogan în 2014 s-a înrăutățit și au sporit atacurile Partidul Muncitorilor din Kurdistan(PKK).

Prin urmare, kurzii dețin conștiința propriului non-stat, iar caracterul volatil din Orientul Mijlociu poate oferi oricând posibilitatea unificării.

Bibliografie

1. CASIER, Marlies, Joost JONGERDEN, *Nationalisms and Politics in Turkey*, Routledge, New York, 2011.
2. *In Erdogan Turkey everyone is a terrorist*, disponibil la adresa web <http://foreignpolicy.com/2016/03/24/in-erdogans-turkey-everyone-is-a-terrorist-kurds-pkk-terrorism/>, 24.04.2016.
3. *Kurdistan Workers Party*, disponibil la adresa web <http://www.britannica.com/topic/Kurdistan-Workers-Party>, 25.04.2016.
4. McDOWALL, David, *A modern history of the kurds*, I.B.Tauris & Co Ltd, London, New York, 2005.
5. M. GUNTER, Michael, *The Kurds Ascending. The Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*, Macmillan, 2008.
6. M. GUNTER, Michael, *Historical Dictionary of the Kurds*, 2nd Edition, Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, 2011.
7. *Report Turkey*, disponibil la adresa web <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>, 24.04.2016.
8. UNVER, Hamit Akin, - *Turkey s Kurdish Question. Discourse and Politics since 1990*, routledge in the Middle Est, New York, 2015
9. SITARU, Laura, *Gândire politică arabă*, Editura Polirom, București, 2009.

¹ Hamit Akin UNVER, *op.cit.*, p. 7.

10. SOON, Tamara, *Islam. A Brief History* , Second Edition, Blackwell Publishing, Marea Britanie, 2010.
11. WEBER, Max, *Politica o vocație și o profesie*, Anima,București,1922.